

Üç asyl we onuň delilleri

[Turkmen – Türkmençe – التركماني]

Ýazan: Şeýh Muhammet ibni Süleýman

At-Temimi

Terjime eden: Ebu Ibrohim El-Merwezi

Gözden geçiren: Halid Ebu Enes Türkmen

الأصول الثلاثة وأدلتها

المؤلف: الشيخ محمد بن سليمان التميمي

ترجمة: أبو إبراهيم المروزي

مراجعة: خالد أبو أنس التركماني

Üç asyl we onuň delilleri

Sözbaşy

Rahman we Rahym bolan Allanyň ady bilen...

Bil! -Alla saňa rehmet etsin!- Bize dört sany meseläni öwrenmeklik wajyp bolup durýandyr:

Birinjisi: Ylym. Bu bolsa, Allany, Onuň Pygamberini we yslam dinini, delilleri bilen tanamakdyr.

Ikinjisi: Şol ylyma amal etmek.

Üçünjisi: Şol zatlara dagwat etmek.

Dördünjisi: Şol ýoldaky kynçylyklara sabyr etmek.

Bu babatda Alla tagala Kuranda şeýle diýýär: *“Asrdan (Wagtdan) kasam bolsun! (Barça) ynsan zyýandadyr. Diňe Iman edip, ýagşy amallary edenler we bir-birlerine hak zady wesýet edip, (şol hak ýolda) sabyr-takat etmegi ündeýänler (gutulyş taparlar)”. (Asr:1-3).*

Ymam Eş-Şäfigi -Alla oňa rehmet etsin- aýtdy: *“Alla tagala adamlara delil hökmünde, diňe şu süräniň özüni iberen bolsa, munuň özi olara ýeterlik bolardy”.*

Ymam Buhary -Alla tagala oňa rehmet etsin- öz kitabynyň bir babyny şeýle atlandyrdy: *“Ylym, sözden we amaldan öňdür”.* Bu babatda Alla tagala şeýle aýtdy: *“Bil! Alladan başga ybadata hakly iläh ýokdur we öz günäleriňe toba kyl”.* (Muhammet:19).

Alla tagala ýokardaky aýatda, sözden we amaldan öň, ylym bilen başlady.

Bil! -Alla tagala saňa rehmet etsin!- Her bir musulman erkek-aýala şu üç sany meseläni öwrenmeklik, wajyp bolup durýandyr:

Birinjisi: Alla tagala bizi ýaradanyndan we ryzk bereninden soňra, bizi öz başymyza goýbermän, bize pygamber iberendir. Bes, kim ol pygambere boýun bolsa, jennete girer we kim ondan boýun gaçyrsa, dowzaha girer.

Bu babatda Alla tagala şeýle diýdi: *“(Eý, Mekge ili) Hakykatdan, Biz edil Fyrgawna (Faraona) pygamber iberşimiz ýaly, size hem (kyýamat gününde, eden günäleriňize), şaýat boljak pygamber iberipdik. (Şonda) Fyrgawn (Musa) pygambere garşy çykandan soň, biz ony ýowuz azap bilen jezalandyrdyk (ýagny, deňze gark edip goýberdik)”. (Muzzemmil:16-17).*

Ikinjisi: Alla tagala, özüne ýakyn bolan perişdäni ýa-da iberen pygamberini, Oňa şarik goýup, ybadat edilmekdenrazy dälidir. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Takyk, metjitler Allanyňkydyr. Bes, (metjitlerde) Allanyň ýany bilen, başga hiç kime doga-dileg (ybadat) etmäh”. (Jyn:18).*

Üçünjisi: Pygambere boýun bolup, Allany ybadatynda birlän adama, Alla we Onuň pygamberine, duşmançylyk edýänler hatda onuň iň ýakyn garyndaş-hossarlary hem bolsa-da, olar bilen dostlukly gatnaşyk etmek bolýan dälidir. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Alla we ahyret gününe iman getirýän kowmuň, Allanyň we Onuň ilçisiniň garşysyna çykanlary, isle olar kakalary, ýa ogullary, ýa doganlary, ýa-da tiredeşleri bolsun, olara söýgi besläp, dost edinendiklerini görmersiň. Ine,*

Alla olaryň kalplaryna imany ýazandyr we olary Öz tarapyndan bir ruh (güýç-kuwwat) bilen goldandyr. Alla olary aşagyndan derýalar akýan jennetlere, ebedi galmak üçin ýerleşdirer. Alla olardan, olar hem Alladan razydyrlar. Ine, olar Allanyň toparydyr. Bilip goýuň! Takyk, Allanyň topary, olar üstünlük gazananlardyr!” (Mujadele:22).

Bil! -Alla tagala seni Öz tagat-ybadatyna ýollasyn!- Elbetde, Ybraýym pygamberiň dini «Hanafiýyedir» (yslamdyr). Bu bolsa: «Ýeketäk Alla tagala, şärik goşmazdan ybadat etmeklikdir». We muny Alla tagala ähli ynsanlara buýrandyr. Bu babatda Alla tagala şeýle aýtdy: *“Men jynlary we ynsanlary diňe Özüme ybadat etsinler diýip ýaratdym”. (Zäriýät:56).* “Ybadat etsinler” diýmekligiň manysy: “Ybadatda Meni birlesinler” diýmekdir.

Alla tagalanyň iň uly buýrugy “Töwhitdir”. Töwhit bolsa: “Allany ybadatda birkemlikdir”. We Alla tagalanyň iň uly gaýtaran zady bolsa, “Şirkdir”. Şirk bolsa: “Allanyň ýany bilen ýene birine doga-ybadat etmeklikdir”. Bu barada Alla tagala Kurany-Kerimde şeýle aýtdy: *“(Ýeketäk) Alla ybadat ediň we Oňa hiç zady şärik goşmaň”. (Nisä:36).*

Eger sen: “Ynsana bilmesi wajyp bolan şol “üç asyl” näme?” diýip soralsaň, onda sen aýt: “Guluň Öz Perwerdigäri, dinini we pygamberini Muhammet -sallallahu aleyhi wesellemi-tanamagydyr”.

Birinji asyl

Eger sen: “Perwerdigäriň kim?” diýip soralsaň, onda aýt: “Meniň Perwerdigärim Alladyr! Çünki Ol meni ýaradyp, ryzk berip, (bedeni-ruhy) terbiýe berip, kemala getirendir. Ýene-de

Ol, ähli ýaradylan zatlaryň hemmesini ösdürip ýetişdirendir. Ol Alla meniň magbudymdyr (ybadat edýän hak ilähimdir). Ondan başga meniň magbudym ýokdur! Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Älemleriň Perwerdigäri bolan Alla hamdlar bolsun!” (Fätiha:2)*. Alladan başga ähli zatlar ýaradylandyr, we men şol ýaradylan zatlaryň biridirin!

Eger sen: “Perwerdigäriňi nädip tanadyň?” diýip soralsaň, onda aýt: “Onuň barlygyna delalat edýän gudratlaryň we ýaradylan zatlaryň üsti bilen tanadym”. Onuň gudratlaryndan, gije-gündiz, gün we aýdyr. We Onuň ýaradan zatlaryndan bolsa, ýedi gat asman we ýedi gat ýer, olaryň içindäki we arasyndaky zatlardyr. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Gije bilen gündiz, Gün bilen Aý Onuň aýatlaryndandyr (barlygynyň we ýeketäkliginiň alamatlaryndandyr). Eger-de diňe Alla ybadat etmek isleýän bolsaňyz, Güne-de, Aýa-da sežde etmäň! (Belki) Olary ýaradyp, bar eden Alla sežde ediň!” (Fussylat:37)*. Ýene-de Alla tagala başga bir aýatda şeýle aýtdy: *“Elbetde, Robbyňyz Alla asmanlary we Ýeri alty günde ýaradyp, soňra (Özüne laýyk görnüşde) Arşa istiwa etdi (galdy). Ol gije bilen gündizi örtýär, olaryň (ikisi) biri-biriniň zyndan üznüksiz hereketdedir. Gün, Aý we ähli ýyldyzlar Onuň buýrugy bilen hereket edýärler. Habardar boluň ki, ýaratmak hem, emir etmek hem diňe oňa mahsusdyr. Barça älemleriň Robby bolan Alla, Beýikdir!” (Agraf:54)*.

«Rob» ybadat edilýän magbutdyr (çokunylmaga mynasypdyr). Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Eý, ynsanlar! Takwalardan bolmagyňyz üçin, sizi we sizden öňküleri ýaradan Robbyňyza ybadat ediň! Ol (Alla) siz üçin ýeri düşek (ýaşaýyş öý), asmany hem (ýokaryňyzy ýapýan) tam edip*

goýdy. Asmandan suw inderip, onuň üsti bilen size rysk bolsun diýip, (ýerden) dürli miweler çykardy. Bes, bulary bilip durkaňyz, özgeleri Alla deňdeş tutmaň". (Bakara:21-22).

Ibn Kesir –Alla oňa rehmet etsin- şeýle aýtdy: «*Şu zatlary Ýaradanyň hut Özi ybadata mynasyptyr*».

Alla tagalanyň bize buýran ybadatlarynyň görnüşlerine, şu aşakdakylar mysaldyr: **Yslam, Iman, Yhsan** we ýene-de (Onuň buýranlaryndan): **doga-dileg, gorky, umyt, daýanç, Er-Rogba** - الرغبة (Alla ýakyn bolmaklygy islemek), **Er-Rohba** - الرهبة (gorkyly zatdan gorkmak), **El-Huşug** - الخشوع (gorky bilen Allanyň huzurynda peselmek), **El-Hoşýa** - الخشية (birini özüňden beýik saýmak bilen bagly gorky), **El-Inäbeh** - الإنابة (toba bilen Robbyňa dolanmak), **El-Istia'na** - الاستعانة (kömek, ýardam soramak), **El-Istia'za** - الاستعاذة (gorkyly zatdan Alladan pena soramak), **El-Istigosa** - الاستغاثة (gyssanaňda kömek soramak), **Ez-Zebh** - الذبح (damak çalmak, gurban kesmek), **En-Nezr** - النذر (aýdylan janly) we başgada Alla tagalanyň ähli buýran ybadatlary, diňe Onuň Özi üçin edilmelidir. Bu babatda Alla tagala şeýle aýtdy: “*Takyk, metjitler Allanyňkydyr. Bes, (metjitlerde) Allanyň ýany bilen, başga hiç kime doga-dileg (ybadat) etmäň". (Jyn:18).*

Kimde-kim şu buýrulan ybadatlaryň ýekejesini Alladan başga gönderse, ol adam müşrik-kapyrdyr. Alla tagala aýtdy: “*Kim Allanyň ýany bilen, ýene bir ilähe (magbuda-çokunylýan zada) doga-dileg etse, onuň ol edýän zadyna hiç-hili delili ýokdur. Bes, onuň hasaby Robbynyň huzurynda bolar. Şek-sübhesiz kapyr bolan kimseler gutulyş tapmazlar". (Mu'minun:117).*

Hadysda Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem-: *“Doga-dileg, ybadatyň maňzydyr”* diýdi. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“We siziň Robbyňyz: “Maňa doga-dileg ediň! Men size jogap bereýin. Kim Maňa ybadat etmekligi taşlap, ulumsylyk etse, jähenneme pes-zelil halynda girer”* diýdi. (Gofir:60).

Gorky (ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Eger siz mu'min bolýan bolsaňyz, olardan gorkmaň, menden gorkyň!”* (Äli-Imran:175).

Umyt (ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Kim Perwerdigärine duşmagy umyt edýän bolsa, ýagşy (sogap) amal etsin hem-de Perwerdigärine ybadat etmekde, (Oňa) hiç kimi şärik goşmasyn!”* (Kehf:110).

Daýanmak (ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Eger siz mu'min bolýan bolsaňyz, onda diňe Alla daýanyň (bil baglaň)!”*. (Mäide:23). Ýene-de başga bir aýatda şeýle aýtdy: *“Kimde-kim ýeketäk Alla daýansa, Onuň Özi oňa ýeterlikdir”*. (Talak:3).

Er-Rogba – الرغبة, Er-Rohba- الرهبة, El-Huşug – الخشوع (ybadatlary) barada Alla tagala şeýle diýdi: *“Hakykatdan, olar ýagşy işleri etmäge howlugardylar we Bize umyt we gorky bilen doga-dileg ederdiler. Olar Bize tagzym, hormat ederdiler”*. (Enbiýä: 90).

El-Hoşýa - الخشية (ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Siz olardan gorkmaň, menden gorkyň!”*. (Bakara:150).

El-Inäbä – الإنباء (ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Robbyňyza gaýdyň (toba ediň) we Oňa boýun boluň”.* (Zümer:54).

El-Istia’na – الاستعانة (ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“(Eý Allam!) Biz diňe Saňa ybadat edýäris we diňe Senden medet sorayarys”.* (Fätihe:5). Şeýle-de hadysda Pygamberimiz – sallallahu aleyhi we sellem-: *“Kömek-ýardam sorasaň, onda Alladan sora!”* diýdi¹.

El-Istia’za – الاستعاذة (ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Aýt (eý, Muhammet!): “Men Ynsanlaryň Robbyndan pena sorayaryn”.* (Näs:1).

El-Istigosa - الاستغاثة (ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Şonda (“Bedr” jeňinde) Robbyňyzdan medet diläňizde, Ol siziň (dilegiňize) jogap berdi”.* (Enfal:9).

Damak çalmaklyk (gurban kesmeklik) (ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Aýt (eý, Muhammet): “Takyk, meniň okan namazym, gurbanym, ýaşayşym we ölümim ähli älemleriň Robby bolan Alla üçindir. Onuň hiç-hili şäriği ýokdur. Ine, şoňa (ýagny, ýeketäk Alla ybadat etmeklige) buýrulandyryn. We (şu ymmatyň) ilkinji musulmanydyryn”.* (Engam:162-163). Şeýle-de sünnetden (ýagny, hadysdan) delil, Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- şeýle diýdi: *“Allanyň adyna damak çalman, başganyň ýoluna damak çalana, Alla tagala lagnat edendir”².*

En-Nezr – النذر (aýdylan ybadaty) barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Olar (dünyä ýaşayşynda öz boýun alan) nezirlerini doly*

¹ Tirmizi:2516, Ahmet:1/293,404,408, Ibn Abbasdan rowaýat edýärler.

² Sahyh Muslim:1987.

bitirerler we şeri (howp-hatary) hemme ýere ýaýraýan (Kyýamat) gününden gorkarlar”. (Insan:7).

Ikinji asyl

- Yslam dinini delilleri bilen tanamak

“Yslam” bu: “Töwhid bilen ýeketäk Alla tagala özüni tabşyrmak, Oňa tagat-ybadatlaryň bilen boýun bolmak, şirk we müşriklerden päklenmekdir”.

Yslamyň üç sany mertebesi bardyr. Olar: Yslam, iman we yhsandyr. Her bir mertebäniň hem, rükünleri (sütünleri) bardyr.

- Birinji meretebe: Yslam

Yslamyň rüküni başdir:

1. Alladan başga ybadata mynasyp ilähiň ýokdugyna we Muhammet (sallallahu aleyhi wesellem) Onuň resulydygyna şaýatlyk bermek.
2. Namaz okamak.
3. Zekat bermek.
4. Roza tutmak.
5. Haj etmek.

Şaýatlyk getirmeklik barada, Alla tagala şeýle diýdi: *“Alla Özünden başga (ybadata laýyk) ilähiň ýokdugyna, adalaty dik tutup şaýatlyk berdi. Perişdeler we ylym eýeleri hem (bu hakykaty ykrar etdiler). Gudraty güýçli we hikmet eýesi bolan Alladan başga iläh ýokdur”. (Äli-Imran:18).*

Onuň (şaýatlygyň) manysy: “Alladan başga (ybadata mynasyp) häk iläh ýokdur”. **Lä ilähe (لا إله إلا الله)** sözi: “Alladan başga

ähli ybadat edilýän zatlary inkär edýär”. **Illä Allah (إلا الله)** sözi: “Ýeketäk Allanyň ybadata mynasyppydygyny tassyk edýär”. Oňa bolan ybadatda hiç-hili şäriği ýokdur, edil şonuň ýaly hem Onuň mülkünde-de hiç hili şäriği ýokdur.

Bu (töwhit şaýatlygy) Alla tagalanyň sözi şeýle düşündirýär: *“Ybraýym atasyna we kowumyna ýüzlenip: «Men siziň ybadat edýän zatlaryňyza dahylly däldirin! Men diňe meni ýaradana (ybadat ederin). Bes, elbetde, Ol meni (hak dine) hidaýat eder» diýipdi. Ol (Ybraýym) özünden soň geljek (nesillere) goýup giden dinine, ynsanlar (eýererler ýaly), bu sözünü (töwhid şaýatlygyny) müdimilik miras hökmünde galdyryp gitdi”. (Zuhruf:26-28). Ýene-de Alla tagala şeýle aýtdy: “Aýt (Eý, Muhammet): «Eý, ähli-kitap (ýewreýler we hristianlar)! Biziň we siziň aramyzdaky (şu) hak Söze geleliň: «Alladan başgasyna ybadat etmäliň. Oňa hiç zady şärik goşmalyň. We bir-birlerimizi Alladan başga tagat-ybadat edilýän deňdeş tutunmalyň». Eger olar (ýene-de) ýüz öwürseler, ol halda Siz (eý, möminler): «(Eý kapyrlar) şaýat boluň! Biz musulmandyrýs» diýip, aýdyň!”. (Äli-Imran:64).*

Muhammet –sallallahu aleýhi wesellem– Allanyň resulydygyna şaýatlyk etmeklik barada, Alla tagala şeýle aýtdy: *“(Eý, ynsanlar), ahyr size öz-özünüňden bolan, siziň külpet-muşakgat çekmegiňize gynanýan, siziň (dogry ýola - hak dine) gelmegiňize teşne bolan we barça möminlere merhemetli, mähriban bolan bir pygamber geldi!”. (Toba:128).*

Muhammet –sallallahu aleýhi wesellem– Allanyň resulydygyna şaýatlyk getirmekligiň manysy: “Onuň buýrugyna boýun bolup, ähli getiren gaýyp habarlaryna ynanyp we tassyk edip, onuň gadagan eden zadyndan gaýdyp we diňe onuň

öwredişi ýaly Alla ybadat etmeklikdir (ýagny, özüňden täze ybadatlar oýlap tapman, nähili öwreden bolsa şonuň ýaly ybadat etmeklikdir)”.

Namazyň, Zekadyň we Töwhit kelimesiniň düşündürişi barada, Alla tagala şeýle aýtdy: *“Olara, yhlas bilen diňe Onuň dinini, kabul edýän hanyflar (hak dine uýýanlar) bolup, Alla ybadat etmekleri, namaz okamaklary we zekat bermekleri buýrulyppy. Ine şu gaýym, mäkäm dindir”. (Beýýine:5).*

Oraza tutmaklyk barada, Alla tagala şeýle aýtdy: *“Eý iman edenler! Sizden öňkilere rozanyň parz edilişi ýaly, size hem (roza tutmaklyk) parz edildi. Umyt ki, siz takwalaşarsyňyz” (Bakara:183).*

Haj etmeklik barada, Alla tagala şeýle aýtdy: *“Ýoluna ýagdaýy bolanlaryň (Allanyň) öýüne haj etmegi, ynsanlaryň Allanyň öňündäki borjudy. Kim (hajiň parzdygyny) inkär etse, kapyr bolar. Takyk, Alla Baýdyr, (siziň hajiňyza we) älem-jahandaky (hiç zada mätäç dälidir)”. (Äli-Imran:97).*

- Ikinji mertebe : Iman

Iman ýetmişden gowrak şahany öz içine alýandyr. Onuň iň ýokarysy: “LÄ ILÄHÄ ILLA ALLAH” (Alladan başga ybadata mynasyp iläh ýokdur) şaýatlyk kelimesidir. Iň aşakysy bolsa: “Ýoldaky zyýan beriji zatlary gyra aýyrmakdyr” we utanç-haýa hem imanyň bir şahasydyr. Onuň alty sany rüküni bardyr:

1. Alla iman etmek
2. Onuň perişdelerine iman etmek.
3. Onuň kitaplaryna iman etmek.
4. Onuň pygamberlerine iman etmek.

5. Ahyret gününe iman etmek.
6. Haýyr we şeriň takdyrdandygyna iman etmek.

Bu alty sany rükün barada, Alla tagala şeýle aýtdy: *“Ýagşylyk (takwalyk) diňe siziň ýüzüňizi (namazda) Gündogar we Günbatar tarapa öwürmegiňiz dälidir. (Hakyky) ýagşylyk (takwalyk) Alla, ahyret gününe, perişdelere, kitaba we pygamberlere iman getiren, ýagşy kişilerdir...”*. (Bakara:177).

Takdyr barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Takyk, Biz ähli zady ölçeg bilen ýaratdyk”*. (El-Kamar:49).

- **Üçünji mertebe : Yhsan**

Yhsanyň rükünü birdir. Ol: “Seniň Allany görýän ýaly ybadat etmegiňdir, eger sen Ony görmeseňde, Onuň seni görýändigini bilip gezmegiňdir”. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Elbetde, Alla, takwalar we gözəl amal edýänler bilen biledir”*. (Nahl:128). Alla tagala başga bir aýatda şeýle aýtdy: *“El-Aziz (Gudraty güýçli) we Er-Rahim (Rehim-şepagatly) bolan Alla töwekgel et! Ol seniň (gije namazyna) turýanyňy hem görýändir. Sežde kylýanlaryň arasyndakañ (sežde, rukug we oturyp ybadat edişini) hem görýändir. Şek-şübhesiz Ol (ähli zady) eşidýändir, bilýändir”*. (Şugara:217-220). Ýene-de Alla tagala şeýle diýdi: *“(Eý, Muhammet!) Sen islendik ýagdaýda bolsaň-da, Kuran okaýan bolsaň-da, islendik bir işiň başyny tutsaň-da, işe yhlasly ýapyşan halatyňda hem Biz sizi görüp durandyrys”*. (Ýunus:61).

Sünnetden (hadysdan) delil bolsa, Omar ibn El-Hattabyň –Alla ondan razy bolsun!- rowaýat edýän meşhur Jebraýyl hadysydyr. *Ol şeý diýdi: “Bir gün Allanyň Resuly – sallallahu aleyhi wesellem – bilen otyrkak, birden ap-pak eşikli, gap-gara*

saçly adam peýda boldy. Ol ýolagçy adama meňzemeýärdi we içimizde hiç birimiz hem, ony tanamaýardy. Ol Pygamberimiziň –sallallahu aleyhi wesellemiň– ýanynda oturyp, dyzlaryny onuň dyzlaryna diräp we ellerini aýaklarynyň üstünde goýup: “Eý Muhammet! Maňa “Yslam” barada habar ber?!” diýdi. Şonda Allanyň Resuly –sallallahu aleyhi wesellem–: “(Yslam bu) Alladan başga hak ilähiň ýokdugyna we Muhammet hem Allanyň resulydygyna şaýatlyk bermek, namaz okamak, zekat bermek, roza tutmak we eger (Käbä) gitmegi başarsaň haj etmegiňdir” diýdi. (Şonda ol nätanyş adam): “Dogry aýdýarsyň” diýdi. Biz şonda onuň sorap we (soňra) tassyk edişine haýran galдық.

(Soňra ol adam): “Maňa “Iman” barada habar ber?!” diýdi. (Şonda Pygamber -sallallahu aleyhi wesellem–): “Seniň Allaha, onuň perişdelerine, kitaplaryna, pygamberlerine, ahyrýet gününe we haýyr-şeriň takdyrdandygyna ynanmagyňdyr” diýdi. (Şonda ol ýene-de): “Dogry aýdýarsyň” diýdi.

(Soňra ol adam): “Maňa “Yhsan” barada habar ber?!” diýdi. (Pygamberimiz oňa): “Seniň Allany görýän ýaly ybadat etmegiňdir. Eger sen ony görmeseňde, Onuň seni görýändigini bilip gezmegiňdir” diýdi.

(Soňra ol): “Maňa (Kyýamat) Sagadyň haçan boljagy barada habar ber?!” diýdi. (Pygamberimiz): “Ol barada soralyanyň, sorayandan artyk ylmy ýokdur!” diýdi.

(Soňra ol): “Onda maňa onuň alamatlary barada habar ber?!” diýdi. (Pygamberimiz): “(Kyýamatyň alamatlaryndan) gyrnak aýalyň öz hojaýynyny dogurjagyny we aýakgapsyzlaryň,

ýalaňaçlaryň, garyplaryň we goýun çopanlaryň, binalary uzyn-uzyn gurmakda bäsleşjeklerini görersiň” diýdi. (Omar) aýtdy: (Soňra ol adam) gitdi. Biraz wagt geçenden soňra, (Pygamberimiz) menden: “Eý Omar! Ýaňky soragçynyň kimdigini bilýärsiňmi?” diýdi. Şonda men: “Alla we Onuň resuly has gowy bilýändir” diýdim. (Pygamberimiz): “Ol Jebraýyl perişde, size diniňizi öwretmek üçin gelendir” diýdi¹.

Üçünji asyl

Pygamber Muhammet –sallallahu aleyhi wesellemi– tanamak

Ol: Muhammet ibn Abdulla ibn Abdulmuttalib ibn Haşym, Haşym hem Kureýş tiresinden, Kureýş hem araplardan, araplar hem Ybraýym pygamberiň ogly, Ysmaýyl pygamberiň neslindedir. Ybraýym pygambere we biziň Pygamberimize iň gowy salawat-salamlar bolsun!

Onuň ýaşan ýaşy altmyş üçdir. Kyrk ýaşy pygamberlikden öň geçendir. Ýigrimi üç ýaşyny bolsa, pygamber we resul bolup geçirendir. “Oka (اقرأ)!” Aýaty bilen pygamberlik berlendir we “El-Muddessir (المدثر)” süresi bilen hem, resul bolandyr. Onuň mekany Mekke (şäheridir). Soňra Medinä hijret edendir. Alla tagala ony Şirkden ägälendirip, Töwhide çagyrmak üçin iberendir. Bu barada Alla tagala şeýle diýdi: “Eý, (dona) bürenen (pygamber)! Turda (ynsanlary ahyret azabyndan) ägälendir! Robbyňy beýikle! Lybasyňy päk tut! Rujzlardan (Alladan başga ybadat edilýän zatlardan) daşlaş! (Eden ýagşylygyň) köpdür

¹ Muslim

öýdüp, minnet etme! We Öz Robbyň razyllygy üçin, sabyr et!” (Muddessir:1-7).

“Turda (ynsanlary ahyret azabyndan) ägälendir!” aýatyň manysy: “Şirkden gaýtaryp, Töwhide çagyrmagydyr”.

“Robbyňy beýikle!” aýatyň manysy: “Töwhid bilen beýikle!”

“Lybasyňy päk tut!” aýatyň manysy: “Amallaryňy şirkden päkle!”

“Rujzlardan daşlaş!” Rujzlardan: ýagny, butlardan, daşlaşmak: ýagny, olary we olara ýykylýanlary terk etmek, olara dahylsyz bolmakdyr.

Şeýlelikde, ol on ýyllap diňe Töwhide çagyryp gezyär we on ýyldan soňra, asmana galdyrylýar. Ol ýerde oňa Alla tagala baş wagt namazy parz edýär. (Ol) Mekke şäherinde üç ýyl namaz okap (töwhide çagyryp ýörkä), oňa Medinä hijret etmeklik buýrulýar.

Hijret, bu: “Şirk ýurdundan Yslam ýurduna göçmeklikdir”. Hijret etmeklik bu ymmata, tä Kyýamat gopýança parz edilendir. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Elbetde, (musulmanlar bilen bile hijret etmezden, dinsizleriň gol astynda ýaşamaga razy bolup) özlerine zulm edenleriň janlaryny aljak perişdeler olara: “Siz (din tutmakda) niçik haldadyňyz?” diýenlerinde, olar: “Biz bu ýerde (diniň emirlerini ýerine ýetirip bilmeyän) çäresiz biçärelerdik” diýerler. (Şonda perişdeler): “Ýagşy, (hijret eder ýaly) Allanyň ýeri giň däldimi eýsem?! Sizem ol ýerden (kapyrlaryň arasyndan) göçseňiz bolmadymy?!” diýerler. Ine, olaryň soň barjak ýeri jähennemdir. Ol ýer şeýle*

ýaman ýerdir! Emma göç etmäge güýçleri ýetmeýän we (hijret etmäge) ýol tapmaýan, çäresiz galan ejiz erkekler, aýallar we çagalar (muňa degişli däldirler). Belki, Alla olary bagyşlar. Alla Geçirimlidir, Bagyşlaýjydyr». (Nisä:97-99). Ýene-de Alla tagala şeýle aýtdy: “Eý, iman eden bendelerim! Şübhesiz, Meniň ýerim giňdir. Bes, indi ýalňyz Maňa ybadat ediň!” (Ankebut:56).

Ymam El-Bagawi –Alla oňa rehmet etsin– aýtdy: *“Bu aýat Mekkedden hijret etmedik musulmanlar sebäbinde inendir. Çünki Alla tagala olara iman ady bilen ýüzlenendir”.*

Hijret etmeklige sünnetden delil, Pygamber –sallallahu aleyhi wesellem– aýtdy: *“Hijret etmeklik, tä toba etmeklik bes edilyänçä, kesilmez. We toba hem, tä gün günbatardan dogýança kesilmez”¹.*

Haçanda Pygamber –sallallahu aleyhi wesellem– Medinä gelip ornaşanda, şerigatyň başga ybadatlary hem buýrudy. Olar: Zekat, Roza, Haj, Jihäd, Azan, Ýagşylyga buýurmak we Ýamanlykdan gaýtarmak ýaly, şerigat ybadatlarydyr. Şeýlelikde, ol (sallallahu aleyhi wesellem) on ýylyny şu zatlar bilen geçirip, dünýeden ötyär. –Alla tagalanyň oňa salawat-salamlary bolsun!-

Onuň dini (gelşi ýaly) galandyр. Onuň dini, bir haýyr bolsa, ymmaty oňa delalat edendir we bir şer-ýamanlyk bolsa-da ondan ägälendirendir.

Onuň delalat eden haýry bolsa, Töwhit we ähli Alla tagalanyň söýýän we razy bolýan amallarydyр. Onuň ägälendiren şeri bolsa, Şirk we ähli Alla tagalanyň söýmeýän we

¹ Ymam Ahmet:1/192.

ýigrenýän zatlarydyr. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Aýt (Muhammet): Eý ynsanlar! Men siziň hemmäňize Alla tarapyndan iberilen pygamberdirin!” (Agraf:158).*

Alla tagala onuň bilen dini kämil edip tamamlandyr. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Bu gün siziň diniňizi kämil kyldym we size nygmatymy doly berdim hem-de, siziň Yslam dininde bolmagyňyza razy boldum”. (Mäide:3).*

Pygamber –sallallahu aleyhi wesellemiň– ölümi barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“(Eý, Muhammet) Elbetde, sen hem ölersiň, olar hem ölerler (bu hakykatdyr). Soňra, Kyýamat Gününde Robbyňyzyň huzurynda (biri-biriňiz bilen) dawa-jedel edersiňiz!” (Zümer:30-31).*

Adamlar hem ölenlerinden soňra, täzeden direldilerler. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Ondan (toprakdan) biz sizi ýaratdyk. Oňa hem gaýtararys we ýene-de gaýtadan sizi ondan çykararys”. (Taha:55).* Ýene-de Alla tagala şeýle aýtdy: *“Alla siziň (ataňyz Adamy) ýerden ösümligi (ösdürişi) ýaly ýetişdirdi. Soňra Ol sizi ýene-de ol ýere gaýtarar we (Kyýamat Güni bolanda), sizi ol ýerden (ýene-de) çykarar”. (Nuh:17-18).*

Direlişden soňra (adamlar) hasaba çekilerler we amalaryna görä hem, sogabyny ýa-da azabyny alarlar. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Asmanlardaky we Ýerdäki (ähli) zatlar (ýalňyz) Allanyňkydyr. Onuň Özi erbetlik (günä) edenlere, erbet işleri sebäpli jeza berer we ýagşy amal edenlere hem, ýagşy (sogap-jennet) bilen sylaglar!” (Nejm:31).*

Kimde-kim ölümden soňky direlişi inkär etse, ol adam kapyrdy. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Kapyrlar ölenlerinden soň hiç haçan direlmezler öýtdüler. (Eý,*

Muhammet! Olara aýt): «Ýok, Robbymdan kasam ki, siz (hökman) täzeden direldilersiňiz. Soňra size eden amallaryňyz (ýekeme-ýeke) habar berler. Bu Alla üçin (juda) aňsatdyr”. (Tagabun:7).

Alla tagala ähli pygamberleri (jennet bilen) buşlaýjy (otdan hem) ägälendiriji edip iberendir. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Ilçiler (gelip, dogry ýol äşgär edilenden) soňra, ynsanlarda Alla garşy (öňe sürüp biljek hiç bir) bahanalarynyň bolmazlygy üçin, (Biz ol) ilçileri (rehmetimizi) buşlaýjylar we (gazabymyzy) duýduryjylar edip (iberendiris)”. (Nisä:165).*

(Ol resullaryň) ilkinjisi Nuh aleýhissalamdyr we ahyrkysy Muhammet –sallallahu aleýhi wesellemdir-. Olaryň ilkinjileriniň Nuh pygamberdigi barada, Alla tagala şeýle aýtdy: *“Takyk, Biz, Nuha we ondan soňky pygamberlere wahyý iberşimiz ýaly, size hem wahyý iberdik”. (Nisä:163).*

Alla tagala her bir ymmata Nuhdan tä Muhammet -sallallahu aleýhi weselleme- çenli, ýeketäk Allanyň ybadatyna çagyryp, taguta ybadat etmekden gaýtarýan resullar iberdi. Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy : *“Elbetde, Biz her bir ymmata: “Alla ybadat ediň we tagutdan gaça duruň” (diýen wahyý bilen), resul iberdik”. (Nahl:36).*

Alla tagala ähli gullaryna, taguty inkär edip, Alla iman etmegi parz edendir. Ibn El-Kaýým –Alla oňa rehmet etsin– aýtdy: *“Tagut bu: “Eger gul (adam) bir zada ybadat etmekde, eýermekde ýa-da boýun bolmakda (rugsat berlen) çeninden geçse, onda ol zat tagutdyr”. Tagutyň görnüşleri kändir, emma olaryň esasyly baş sanydyr:*

1. Iblis -Allanyň oňa lagnaty bolsun-.

2. Özüne ybadat edilmegine, razylyk bildirýän adam.
3. Adamlary özüne ybadat etmeklige çagyryan adam.
(Mysal üçin, biri şeýle diýse: “Men ölemden soň çagyryberniň men ýetişerin” we ş. m.)
4. Gaýyp ylymlaryndan bir zat bilýäriň diýýän adam.
5. Allanyň inderen kanunyndan başga kanun bilen höküm edýän adam.

Bu barada Alla tagala şeýle aýtdy: *“Dine (girizmekde) zorluk ýokdur. Çünki hak ýol azgynlykdan aýrybaş bolandyr. Kim taguty inkär edip, diňe Alla iman etse, ol hiç bölünip gitmeýän pugta halkany (hak dini) tutandyr. Alla (ähli zady) Eşidijidir, Bilijidir”.* (Bakara:256).

Ine şu “Lä ilähe illä Allah” (لا إله إلا الله) kelimesiniň manysydyr. Çünki hadysda (Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- şeýle diýdi): *“Diniň başy Yslamdyr! Onuň diregi bolsa namazdyr we onuň iň ýokarsy bolsa, Alla tagalanyň ýolundaky jihätidir”*¹.

Alla tagala has gowy bilýändir.

Şunlukda tamamlandy. Pygamberimize, onuň maşgalasyna we sahabalaryna köp dogaýy salam-salawatlar bolsun!

¹ Tirmizi:2616.

Mazmuny

N	Mowzугyň ady	Sahypa
1	Sözbaşy	1
2	Birinji asyl	3
3	Ikinji asyl	8
4	Üçünji asyl	13
5	Mazmuny	19

